

NAJZRANITEĽNEJŠÍ POŠKODENÍ Z HĽADISKA JUDIKATÚRY EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

**Pozitívne záväzky
vyplývajúce z práva
na život, súkromie
a zákazu ponižujúceho
zaobchádzania**

Z práva na život, súkromie a zo zákazu ponižujúceho zaobchádzania vyvodil Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) pozitívne záväzky štátu, na základe ktorých možno od vnútroštátnych orgánov vyžadovať prijatie opatrení aj vo sfére vzťahov medzi jednotlivcami navzájom. Štáty majú povinnosť chrániť život, fyzickú a morálnu integritu jednotlivca pred inými osobami a musia prijať primerané kroky s cieľom zabrániť zlému zaobchádzaniu páchanému súkromnými osobami, pokiaľ o ňom štátne orgány vedia alebo mali vedieť (napr. rozsudok *Z. a ďalší proti Spojenému kráľovstvu* z 10. mája 2001, ods. 73). V tomto ohľade sú povinné zachovávať a v praxi aplikovať primeraný právny rámec poskytujúci ochranu voči aktom násillia zo strany súkromných osôb (pozri napr. rozsudok *X. a Y. proti Holandsku* z 26. marca 1985 a rozsudok *M. C. proti Bulharsku* zo 4. decembra 2003). Najmä deti a ďalšie zraniteľné osoby sú oprávnené na účinnú ochranu. Pozitívne záväzky štátov sú v judikatúre Súdu formulované tak na úrovni hmotnoprávnej, tzn. prijatie opatrení na ochranu života a fyzickej a morálnej integrity jednotlivcov, ako aj na úrovni procesnoprávnej, tzn. uskutočnenie účinného oficiálneho vyšetrovania vedúceho k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb.¹

Povinnosť chrániť právo na život (hmotnoprávny aspekt)

Pokiaľ ide o právo na život, Súd pripomenul, že prvá veta článku 2 ods. 1

Dohovoru ukladá štátu nielen zdržať sa úmyselného a nezákonného pozbavenia života, ale tiež uskutočniť primerané kroky na ochranu života osôb podliehajúcich jeho právomoci (pozri rozsudok *L. C. B. proti Spojenému kráľovstvu* z 9. júna 1998, ods. 36). Tento záväzok zahŕňa primárnu povinnosť štátu zabezpečiť právo na život tým, že zavedie účinné trestnoprávne ustanovenia odstraňujúce od páchania trestných činov proti jednotlivcovi a systém orgánov činných v trestnom konaní za účelom prevencie, potlačania a trestania porušení týchto ustanovení. Zároveň môže tento záväzok za určitých okolností prerásť do pozitívnej povinnosti štátnych orgánov uskutočniť preventívne operatívne opatrenia na ochranu osoby, ktorej život je v ohrození z dôvodu trestnej činnosti inej osoby (pozri rozsudok *Osman proti Spojenému kráľovstvu*, rozsudok z 28. októbra 1998, ods. 115). V prípadoch *Kontrová proti Slovenskej republike* (pozri rozsudok z 31. mája 2007) a *Opuz proti Tureckej republike* (rozsudok z 9. júna 2009) berúc do úvahy tento pozitívny záväzok Súd rozhodol, že ak štátne orgány vedeli alebo mali vedieť o možnom riziku porušenia práv obetí a nevykonali potrebné opatrenia, došlo zo strany štátu k porušeniu článku 2 Dohovoru.

Povinnosť viesť účinné oficiálne vyšetrovanie násilnej smrti (procesnoprávny aspekt)

Povinnosť chrániť právo na život v zmysle článku 2 Dohovoru ďalej vyžaduje, aby sa uskutočnilo účinné oficiálne vyšetrovanie, ak boli jednotlivci násilne usmrtení. Hlavným cieľom takéhoto vyšetrovania je zabezpečiť účinnú implementáciu vnútroštátneho práva, ktoré chráni právo na život

a v prípadoch, ktoré sa týkajú zamestnancov alebo orgánov štátu, zistiť ich zavinenie na úmrtiach, ku ktorým došlo v rámci ich zodpovednosti. Aká forma vyšetrovania naplní tieto ciele sa môže meniť v závislosti od odlišných okolností. Avšak akýkoľvek spôsob je použitý, orgány musia konať z vlastnej iniciatívy bezprostredne po tom, ako sa o prípade dozvedeli. Nemôžu ponechať na iniciatíve blízkeho príbuzného, aby podal formálnu sťažnosť alebo bral zodpovednosť za priebeh akéhokoľvek vyšetrovania. Aby bolo vyšetrovanie namietaného nezákonného usmrtienia zamestnancami štátu účinné, môže byť všeobecne považované za nevyhnutné pre osoby zodpovedné a vykonávajúce vyšetrovanie, aby boli nezávislé od tých, ktoré boli zúčastnené na udalosti. Uvedené znamená nielen absenciu hierarchického a inštitucionálneho vzťahu ale aj reálnu nezávislosť. Vyšetrovanie musí byť aj účinné v tom zmysle, že je spôsobilé viesť k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb. Uvedené nie je povinnosťou vo vzťahu k výsledku, ale pokiaľ ide o osoby. Orgány musia uskutočniť primerané kroky umožňujúce im zaistiť dôkazy týkajúce sa prípadu, vrátane *inter alia*, výpovedí očitých svedkov, znaleckých dôkazov a ak je to vhodné, pitvy poskytujúcej úplnú a presnú správu o zranení a objektívnu analýzu klinických záverov, vrátane príčiny smrti. Pri akýchkoľvek nedostatkoch vyšetrovania, ktoré znemožnia zistenie príčiny smrti alebo zodpovednej osoby alebo osôb hrozí, že budú v rozpore s týmto štandardom. Požiadavka promptnosti a primeranej rýchlosti je obsiahnutá v tomto kontexte. Zatiaľ čo môžu vzniknúť prekážky alebo ťažkosti, ktoré zabraňujú pokroku vo vyšetrovaní v osobitnej situácii, rýchla odpoveď orgánov vyšetrovajúcich použitie smrteľného násillia môže byť všeobecne považovaná za nevyhnutnú pre udržanie dôvery verejnosti v ich oddanosť právnenmu

¹ PIROŠÍKOVÁ M.: Práva osoby poškodenej trestným činom z hľadiska aktuálnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, Zo súdnej praxe, 4/2013, s. 146 a nasl.

štátu a prevenciu akéhokoľvek zdania kolúzie alebo tolerancie nezákonných konaní. Z rovnakých dôvodov musia existovať dostatočné prvky verejnej kontroly vyšetrovania alebo jeho výsledkov, aby bola zabezpečená zodpovednosť v praxi, ako aj v teórii. Stupeň verejnej kontroly sa môže samozrejme meniť od prípadu k prípadu. Akokoľvek, vo všetkých prípadoch blízki príbuzní poškodeného musia byť zapojení do konania v rozsahu nevyhnutnom na zabezpečenie ich legitímnych záujmov.

Príklady porušenia pozitívnych záväzkov štátu vyplývajúcich z práva na život

V rozsudku *Kontrova proti Slovenskej republike* (rozsudok z 31. mája 2007) si Súd všimol, že v prípade sťažovateľky polícia nezabezpečila splnenie povinností vyplývajúcich z príslušných ustanovení Trestného poriadku a služobných predpisov, ako napr. prijatie a riadne zaznamenanie sťažovateľkinho trestného oznámenia, začatie vyšetrovania trestnej veci a neodkladné začatie trestného konania proti sťažovateľkinmu manželovi, vykonanie riadneho záznamu tiesňového volania, upovedomenie nasledujúcej služby o situácii, a tiež prijatie opatrení v súvislosti s oznámením, že sťažovateľkin manžel má strelnú zbraň a vyhráža sa s ňou. Súd mal za preukázané, že priamym následkom týchto pochybení bolo usmrtenie sťažovateľkiných detí jej manželom. Uvedené však *de facto* skonštatoval už najvyšší súd pri zrušení rozhodnutia krajského súdu z 21. januára 2004 a rozsudku okresného súdu z 20. októbra 2003. Okresný súd obvinených policajtov spod obžaloby oslobodil. Mal za to, že trestný čin marenia úlohy verejného činiteľa predpokladá zmarenie úlohy úplne alebo aspoň na určitý čas. Nepostačuje iba zdržiavanie splnenia úlohy. Dospel k záveru, že v posudzovanom prípade konanie policajtov neprešlo do takéhoto zmarenia ich úlohy a ich konanie nemalo priamy vzťah k tragédii. Krajský súd zamietol odvolanie proti tomuto rozsudku. Najvyšší súd vo veci rozhodoval na základe sťažnosti pre porušenie zákona podanej generálnym prokurátorom. Mal za to, že oba sudy vyhodnotili dôkazy nelogicky, nevzali do úvahy všetky relevantné skutočnosti a dospeli k nesprávnym záverom.

Najvyšší súd bol toho názoru, že je zjavné, že obvinení policajti zanedbali plnenie svojich úloh. Uviedol, že medzi ich protiprávnym konaním a fatálnym následkom bola priama príčinná súvislosť. Najvyšší súd vrátil vec okresnému súdu na opätovné prerokovanie a poukázal na to, že podľa § 270 ods. 4 TP je tento súd viazaný jeho vyššie uvedeným právnym názorom. Následne okresný súd uznal policajtov B., P. Š. a M. Š. za vinných v zmysle obžaloby a odsúdil ich na tresty odňatia slobody v trvaní šiestich, štyroch a štyroch mesiacov. Súd tiež skonštatoval, že sťažovateľka nemala k dispozícii účinný prostriedok nápravy, prostredníctvom ktorého by sa mohla domôcť na vnútroštátnej úrovni náhrady za utrpenú nemajetkovú ujmu, ktorá jej vznikla v súvislosti s usmrtením jej detí, k čomu došlo v dôsledku opomenutia štátu splniť si povinnosti obsiahnuté v pozitívnom záväzku vyplývajúcom z článku 2 Dohovoru.²

V prípade *Branko Tomašić a ďalší proti Chorvátsku* (rozsudok z 15. januára 2009) boli sťažovateľmi príbuzní bábätko a jeho matky, ktorých zabil ich manžel/otec a potom zabil sám seba. Tento skutok sa stal mesiac po tom, ako bol prepustený z väzenia, kde vykonal trest za vyhrážanie sa smrťou svojej manželke. Pôvodne mu bolo nariadené povinné psychiatrické liečenie, ktoré mal absolvovať počas pobytu vo väzení, ako aj po skončení trestu odňatia slobody ak to bude potrebné, avšak odvolací súd nariadil, aby liečenie bolo po jeho prepustení ukončené. Sťažovatelia namietali, že chorvátsky štát nevykonal primerané opatrenia na ochranu dieťaťa a jeho matky a nevykonali účinné vyšetrovanie prípadnej zodpovednosti štátu za smrť matky aj dieťaťa. Súd skonštatoval porušenie článku 2 Dohovoru z toho dôvodu, že chorvátske orgány nevykonali potrebné kroky k tomu, aby zabránili smrti dieťaťa a jeho matky. Konkrétne uviedol, že zistenia vnútroštátnych súdov a závery psychiatrického vyšetrovania nepochybné preukazovali, že orgány si boli vedomé skutočnosti, že hrozby voči matke a dieťaťu boli závažné, a že mali byť vykonané všetky opatrenia na ich ochranu. Súd si ďalej všimol niekoľko pochybení pri konaní vnútroštátnych orgánov: aj keď psychiatrický posudok, vypracovaný na účely trestného konania, zdôraznil potrebu pokračovania

v psychiatrickom liečení, chorvátska vláda nepreukázala, že toto liečenie bolo v skutočnosti náležite vykonané; z predložených dokumentov vyplývalo, že liečenie manžela vo väzení pozostávalo z niekoľkých sedení so zamestnancami väznice, z ktorých ani jeden nebol psychiatrom; ani relevantné nariadenia, ani rozsudok súdu podrobnejšie neuvádzali, ako má byť liečenie vykonané; a nakoniec, manžel pred jeho prepustením z väzenia nebol vyšetrený za účelom zistenia, aké predstavuje riziko pre dieťa a jeho matku. Súd preto vyvodil záver, že vnútroštátne orgány nevykonali opatrenia potrebné na ochranu ich životov.

Povinnosť štátov chrániť jednotlivcov pred zlým zaobchádzaním a neprimeranými zásahmi do práva na súkromie (hmotnoprávny aspekt)

Podobné pozitívne záväzky ako Súd vyvodil z práva na život, sformuloval aj pokiaľ ide o článok 3 (zákaz ponižujúceho zaobchádzania) a 8 (právo na súkromie) Dohovoru.

Z článku 3 Dohovoru Súd vyvodil povinnosť štátov zabezpečiť, aby jednotlivci podliehajúci ich právomoci neboli vystavení zlému zaobchádzaniu alebo trestom vrátane zlého zaobchádzania zo strany ostatných jednotlivcov. Podľa judikatúry Súdu je teda štát povinný zabezpečiť *inter alia* ochranu dieťaťa pred zneužitím. K porušeniu Dohovoru preto dochádza ak sociálni pracovníci alebo štátne orgány vedeli alebo mali vedieť o tom, že obeť bola vo vážnom ohrození a neurobili potrebné kroky, aby predišli porušeniu práv (napr. *A. proti Spojenému Kráľovstvu* rozsudok z 23. septembra 1998).

V prípade *E. a ďalší proti Spojenému Kráľovstvu* (rozsudok z 26. novembra 2002) Súd vytvoril štandard pre porušenie práv dieťaťa z dôvodu zlyhania zabrániť sexuálnemu zneužitiu, ktorý sa aplikuje na sociálnych pracovníkov. Podľa Súdu k porušeniu pozitívnych povinností dochádza už vtedy, ak daný pracovník neuskutočnil dostupné primerané opatrenia, ktoré skutočne mohli zmeniť alebo zmierniť spáchanú škodu.

² Bližšie k možnosti poškodených domôcť sa nemajetkovej ujmy pozri PIROŠÍKOVÁ M.: *Práva osoby poškodenej trestným činom z hľadiska aktuálnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*, *Zo súdnej praxe*, 4/3013, s. 149-151.

V prípade *E. S. a ďalší proti Slovenskej republike* (rozsudok z 15. septembra 2009) Súd rozšíril túto zodpovednosť nielen na nečinnosť individuálnych sociálnych pracovníkov, ale aj na procesy v rámci systému, ktoré viedli k neúčinnnej ochrane.

Podobne je obsiahnutý pozitívny záväzok štátu v článku 8. Na jeho základe je možné vyžadovať prijatie opatrení aj vo sfére vzťahov medzi jednotlivcami navzájom. Zatiaľ čo voľba prostriedkov k zabezpečeniu súladu s článkom 8 vo sfére ochrany proti konaniam jednotlivcov patrí v zásade do priestoru štátu pre voľnú úvahu, účinný postup proti závažným trestným činom, pri ktorých ide o základné hodnoty a prvky súkromného života, vyžaduje náležité ustanovenia trestného práva. V tomto ohľade Súd uviedol, že v určitých situáciách (napr. ublíženie na zdraví, znásilnenie, domáce násilie) si efektívne odstránenie od útokov na fyzickú integritu osoby vyžaduje účinný trestno-právny mechanizmus na zabezpečenie adekvátnej ochrany (pozri rozsudok *Sandra Janković proti Chorvátsku* z 5. marca 2009, ods. 36). V prípade *M. T. a S. T. proti Slovenskej republike* (rozhodnutie o prijateľnosti sťažnosti z 29. mája 2012) Súd zdôraznil, že tento postoj v zásade nie je obmedzený na prípady fyzického násillia, ale naopak osobitne v prípadoch domáceho násillia sa môže vzťahovať aj na psychické násillie. Z uvedených dôvodov odmietol argument slovenskej vlády o nevyčerpaní žaloby o ochranu osobnosti ako účinného prostriedku nápravy, ktorou sa podľa nej sťažovateľky mohli domáhať zdržania sa zásahov do ich osobnej integrity.³ Podobne v prípade *M. C. proti Bulharsku* (rozsudok zo 4. decembra 2003) Súd zdôraznil, že účinná ochrana pred znásilnením a sexuálnym zneužívaním vyžaduje opatrenia trestnoprávnej povahy a odmietol argument vlády, že vnútroštátny systém poskytoval možnosť podania občianskoprávnej žaloby o náhradu škody voči páchatelom.

Podľa Súdu majú teda štáty povinnosť prijať také legislatívne a iné opatrenia, ktoré efektívne zabránia porušeniu alebo budú mať odstrašujúci efekt na potenciálnych páchatelov.

Požiadavka viesť účinné oficiálne vyšetrovanie zlého zaobchádzania a neprimeraných zásahov do práva na súkromie (procesnoprávny aspekt)

Ak niektorá osoba obhajiteľným spôsobom tvrdí, že bola vystavená zaobchádzaniu, ktoré je nezákonné a v rozpore s článkom 3 Dohovoru, potom toto ustanovenie v spojení so všeobecnou povinnosťou, ktorú zmluvným štátom ukladá článok 1 Dohovoru – „priznať každému, kto podlieha ich právomoci, práva a slobody uvedené v (...) tomto Dohovore“ – implikuje požiadavku viesť účinné oficiálne vyšetrovanie. Táto povinnosť musí viesť k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb a nemožno ju obmedziť len na prípady zlého zaobchádzania zo strany zamestnancov štátu.

Podľa judikatúry Súdu môže byť pozitívny záväzok štátu obsiahnutý v článku 8 zaručiť telesnú integritu jednotlivca rozšírený aj na otázky týkajúce sa účinnosti vyšetrovania.

Príklady porušenia pozitívnych záväzkov štátu vyplývajúcich zo zákazu ponižujúceho zaobchádzania a z práva na súkromie

Postoj Súdu, ktorý skúma, či štáty pri zaoberaní sa prípadmi spadajúcimi do poľa pôsobnosti článkov 3 a 8 Dohovoru porušili svoj pozitívny záväzok možno demonštrovať aj na nasledovných rozhodnutiach.

Telesné tresty

V prípade *A. proti Spojenému Kráľovstvu* (rozsudok z 23. septembra 1998) riaditeľ školy, ktorú A. navštevoval, oznámil sociálnemu úradu, že podľa brata A. ho nevlasný otec bije. Následné lekárske vyšetrovanie ukázali, že A. mal na tele pomliaždeniny, ktoré boli spôsobené silnými a opakovanými údermi palicou. Nevlasný otec sťažovateľa bol obvinený z ublíženia na zdraví a následne posta-

vený pred porotný súd. Obhajoba neopierala, že obžalovaný uštedril A. pri niekoľkých príležitostiach rany palicou, ale tvrdila, že to bolo nevyhnutné a primerané, lebo A. bol ťažko zvládnuteľné dieťa, s ktorým boli problémy doma aj v škole. Porota dospela väčšinou hlasov k záveru, že nevlasný otec sťažovateľa nie je vinný z ublíženia na zdraví. Vo vzťahu k prerokovávanému prípadu vláda pripustila, že článok 3 bol porušený. Súd sa napriek tomu domnieval, že je nevyhnutné, aby prípad posúdil sám. Uviedol, že lekárske vyšetrovanie ukázalo, že sťažovateľ bol opakovane a veľkou silou bitý palicou a že takéto zaobchádzanie dosahuje stupeň závažnosti, ktorý je zakázaný článkom 3. Zostávalo posúdiť, či je štát z pohľadu článku 3 zodpovedný za to, že sťažovateľ bol bitý svojím nevlasným otcom. Podľa anglického práva sa dalo proti obvineniu z násillia spáchaného na dieťati obhajovať tvrdením, že inkrimované zaobchádzanie predstavovalo „rozumný trest“ („reasonable chastisement“) a bolo na obžalobe, aby preukázala nad všetku rozumnú pochybnosť, že násillie prekročilo medze zákonného trestu. Pokiaľ ide o prerokovaný prípad, porota oslobodila nevlasného otca sťažovateľa napriek tomu, že ho vystavil takému závažnému zaobchádzaniu. Podľa Súdu príslušný zákon dostatočne neochraňoval sťažovateľov proti zaobchádzaniu alebo trestu nezlučiteľnému s článkom 3. Aj vláda pripustila, že zákon nezaručil deťom dostatočnú ochranu a musí byť zmenený. Súd preto dospel k záveru o porušení článku 3 Dohovoru.

Znásilnenie

Prípad *M. C.* sa týkal namietaného porušenia pozitívneho záväzku štátu chrániť telesnú integritu a súkromný život jednotlivcov a zaistiť účinné prostriedky nápravy. Sťažovateľka pred Súdom namietala, že bola dvakrát znásilnená (31. júla 1995 a 1. augusta 1995), avšak bulharské právo neposkytuje účinnú ochranu proti znásilneniu a sexuálnemu zneužívaniu, pretože stíhané sú iba prípady, keď sa obeť aktívne bráni, a že bulharské orgány náležite nevyšetřili udalosti z 31. júla 1995 a 1. augusta 1995. Súd skonštatoval, že § 152 ods. 1 TZ⁴

³ Vláda poukázala vo svojom stanovisku na to, že Najvyšší súd SR vo svojom rozsudku sp. zn. 1 Co 25/94 z 19. apríla 1994 rozhodol, že skutočnosť, že určité správanie fyzickej osoby bolo ako skutok predmetom trestného konania alebo občianskeho súdneho konania nebránila tomu, aby sa následná reakcia iných osôb na toto správanie stala predmetom konania o ochranu osobnosti podľa § 11 a nasl. OZ. Ďalej poukázala na rozsudok z 20. júna 2007 sp. zn. 11 C 99/2006, v ktorom OS Čadca vyhovel žalobe na ochranu osobnosti podanej rozvedenou ženou vo vzťahu k jej bývalému manželovi. Súd nariadil žalovanému, aby sa zdržal zásahov do osobnej integrity žalobkyne (ohrozovanie na živote a zdraví a verbálne útoky) a aby sa k nej nepribližoval na vzdialenosť 30 metrov.

⁴ Toto ustanovenie definuje znásilnenie ako pohlavný styk so ženou (1) nespôsobilou sa brániť, ak nedala k tomu súhlas; (2) bola prinútená silou alebo hrozbou; (3) ktorá bola uvedená do stavu bezbrannosti páchatelom.

sa nezmiňuje o požiadavke fyzického odporu obeť a definuje znásilnenie spôsobom, ktorý sa výrazne nelíši od ustanovení v ostatných členských štátoch. Rozhodujúcim však je zmysel daný výrazom ako „sila“, „hrozba“ alebo ďalším pojmom používaným v právnych definíciách. V prerokovávanom prípade pri absencii judikatúry výslovne sa zaoberajúcej otázkou, či každý sexuálny akt vykonaný bez súhlasu obeť je trestný podľa bulharského práva, je ťažké spoľahlivo dospieť k všeobecným záverom v tomto ohľade. Súd tiež uviedol, že nepotrebuje získať definitívne odpovede o praxi bulharských orgánov v prípadoch znásilnenia vo všeobecnosti a že na účely prerokovávaného prípadu stačí zistiť, že tvrdenie sťažovateľky o reštriktívnej praxi je založené na odôvodnených argumentoch a vláda ho nevyvrátila. Pri skúmaní konkrétnych okolností prípadu Súd skonštatoval, že v priebehu vyšetrovania bolo vypočutých množstvo svedkov a boli vypracované psychologické a psychiatrické posudky. Uznané, že bulharské orgány čelili ťažkej úlohe, pretože boli konfrontované s dvoma protikladnými verziami udalostí a malým množstvom priamych dôkazov. Na druhej strane však Súd dospel k názoru, že orgány nevyužili všetky možnosti na zistenie skutkových okolností a nedostatočne posúdili dôveryhodnosť vzájomne si odporujúcich výpovedí. Je významné, že dôvodom pre takýto postup bol očividne názor vyšetrovateľa a prokurátora, že to, čo sa udialo, bolo „znásilnenie na schôdzke“, kde chýbali priame dôkazy znásilnenia ako je násilie, odpor alebo volanie o pomoc. Okrem toho prokurátúra nevlúčila možnosť, že sťažovateľka nemusela súhlasiť, ale prijala názor, že pri absencii dôkazov o odpore nemožno skonštatovať, že páchatelia boli uzrovaní s tým, že sťažovateľka nesúhlasí. Súd bol toho názoru, že v praxi môže byť niekedy obtiažne preukázať nesúhlas pri absencii „priameho“ dôkazu, ako sú stopy po násilí alebo priami svedkovia. Štátne orgány však musia skúmať všetky skutočnosti a rozhodnúť na základe zhodnotenia všetkých okolností prípadu. Vyšetrovanie a jeho závery sa musia zamerať na otázku nesúhlasu. To sa v prerokovávanom prípade nestalo. Súd skonštatoval, že prístup štátnych orgánov bol reštriktívny a prakticky povyšoval „kladenie odporu“ pri znásilnení do pozície definujúceho prvku skutkovej podstaty trestného činu. Kritizoval aj to, že sa málo zaoberali skutočnou zraniteľnosťou mladých ľudí a osobitnými psychologickými faktormi, ktoré sa vyskytujú v prípadoch znásilnenia mladis-

tých. Pri vyšetrovaní tiež došlo k značným prietahom. Súd bez toho, aby sa vyjadroval k otázke viny P. a A., dospel k záveru, že účinnosť vyšetrovania a najmä prístup vyšetrovateľov a prokurátorov k prípadu nespĺňa požiadavky obsiahnuté v pozitívnom záväzku štátu – z hľadiska relevantných moderných štandardov v porovnávanom a medzinárodnom práve – t.j. zaviesť a účinne aplikovať systém trestného práva trestajúci všetky formy znásilnenia a sexuálneho zneužívania. K argumentu vlády, že vnútroštátny systém poskytol možnosť podania občianskoprávnej žaloby o náhradu škody voči páchatelom, Súd uviedol, že toto tvrdenie je nepodstatné a zdôraznil, že účinná ochrana pred znásilnením a sexuálnym zneužívaním vyžaduje opatrenia trestnoprávnej povahy. Na základe uvedeného dospel k záveru, že došlo k porušeniu pozitívneho záväzku obsiahnutého v článkoch 3 a 8 Dohovoru.

Domáce násilie

V prípade *E. M. proti Rumunsku* (rozsudok z 30. októbra 2012) sťažovateľka namietala, že vyšetrovanie jej trestného oznámenia vo veci domáceho násillia spáchaného v prítomnosti jej dcéry (ktorá mala v tom čase jeden a pol roka) nebolo účinné. Rumunské súdy zamietli sťažnosť sťažovateľky z toho dôvodu, že jej tvrdenia o násilnom správaní manžela voči nej sa nepodarilo preukázať. Súd skonštatoval porušenie článku 3 Dohovoru v jeho procesnej časti, pretože spôsob, akým bolo vyšetrovanie vedené, neposkytoval sťažovateľke účinnú ochranu tak, ako to vyžaduje článok 3. Uviedol najmä, že sťažovateľka už pri podaní prvého trestného oznámenia požiadala o asistenciu a ochranu pre seba aj pre svoju dcéru voči agresívnemu správaniu jej manžela. Napriek tomu, že zákonný rámec umožňoval uskutočnenie spolupráce medzi rôznymi orgánmi a vykonanie mimosúdnych opatrení vo vzťahu k domácejmu násilliu, a aj napriek tomu, že sťažovateľka podložila svoje tvrdenia lekáarskymi správami, nezдалo sa, že by rumunské orgány vykonali nejaké opatrenia na prešetrenie jej tvrdení.

V prípade *Bevacqua a S. proti Bulharsku* (rozsudok z 12. júna 2008) prvá sťažovateľka, ktorá tvrdila, že bola pravidelne bitá svojím manželom, ho opustila a podala žiadosť o rozvod, pričom zobrala so sebou aj svojho trojročného syna (druhý sťažovateľ). Akokoľvek, jej manžel ju bil naďalej. Strávila štyri dni v centre pre týrané ženy so svojím synom, avšak bolo

jej povedané, že môže byť sťahaná za únos dieťaťa a môže to viesť k rozhodnutiu súdu o striedavej starostlivosti. Podanie trestného oznámenia vyprovokovalo ďalšie násilie. Jej žiadosť o vydanie predbežného opatrenia týkajúceho sa zverenia syna do jej starostlivosti nebola posúdená prioritne a syn jej bol zverený až keď boli rozvedení o viac ako rok neskôr. Nasledujúci rok bola zbitá svojím bývalým manželom a jej žiadosť o jeho trestné stíhanie boli odmietnuté z toho dôvodu, že ide o „súkromnú vec“ ktorá vyžadovala súkromné trestné stíhanie. Súd konštatoval porušenie článku 8 Dohovoru (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), berúc pri tom do úvahy účinok zlyhania súdov pri vydávaní predbežného opatrenia, ktoré sa sťažovateľky a jej syna dotklo veľmi negatívne, a zároveň nevykonanie dostatočných opatrení vnútroštátnymi orgánmi, ktorými by reagovali na správanie bývalého manžela prvej sťažovateľky. Podľa názoru Súdu, toto nekonanie v prípade sťažovateľov predstavovalo porušenie pozitívneho záväzku štátu podľa článku 8 Dohovoru. Súd najmä zdôraznil, že posúdenie záležitosti ako „súkromnej veci“ bolo nezlučiteľné so záväzkom štátnych orgánov ochrániť rodinný život sťažovateľov.

V prípade *Eremia a ďalší proti Moldavsku* (rozsudok z 28. mája 2013) sa prvá sťažovateľka a jej dve dcéry sťažovali na to, že moldavské orgány ich neochránili pred násilným a zneužívajúcim správaním ich manžela a otca, ktorý bol policajtom. Súd skonštatoval, že bol porušený článok 3 Dohovoru vo vzťahu k prvej sťažovateľke v tom, že napriek tomu, že vnútroštátne orgány vedeli o zneužívaní, nevykonali účinné opatrenia voči jej manželovi a neochránili ju pred ďalším domácim násillím. Ďalej konštatoval porušenie článku 8 Dohovoru vo vzťahu k jej dcéram, pričom zobral do úvahy skutočnosť, že napriek negatívne psychologickému účinku ich svedectva každodenného násillia voči ich matke, neboli vykonané žiadne, alebo iba minimálne opatrenia na to, aby sa takéto správanie neopakovalo. Nakoniec, Súd konštatoval aj porušenie článku 14 Dohovoru v spojení s článkom 3 Dohovoru vo vzťahu k prvej sťažovateľke, zistiť, že konanie vnútroštátnych orgánov nebolo iba obvyčajným zlyhaním pri prešetrovaní násillia voči nej, ale tým, že bolo opakovane prehliadané odrážalo diskriminačný prístup voči prvej sťažovateľke ako žene. V tomto ohľade Súd uviedol, že závery osobitného spravodajcu OSN týkajúce sa násillia na ženách ako aj dôvo-

dov a následkov tohto násillia, iba podporili dojem, že moldavské orgány plne nedocenili závažnosť a rozsah problému domáceho násillia v Moldavsku a jeho diskriminačný účinok na ženy.

Špecifiká vyšetrovania sexuálnych trestných činov

Práva obhajoby vs. záujmy poškodených trestnými činmi sexuálneho zneužívania

Pokiaľ ide o vyšetrovanie sexuálnych trestných činov, špeciálne ak je obeťou dieťa, treba prijať osobitné opatrenia na jeho ochranu v trestnom konaní, a preto je v takýchto prípadoch v zmysle judikatúry Súdu možné použiť v konaní pred súdom ako dôkaz aj výpovede v prípravnom konaní. Aby však nedošlo k porušeniu práv obhajoby do takej miery, že by to malo za následok porušenie článku 6 ods. 3 písm. a) Dohovoru, je potrebné aby jej už v tomto štádiu konania bolo umožnené položiť poškodenému trestným činom otázky, napr. tým, že sa na výsluchu zúčastní advokát sťažovateľa, alebo aby obhajoba mohla položiť otázky nepriamo – prostredníctvom vyšetrovateľa alebo psychológa.

Vo veci *S. N. proti Švédsku* (rozsudok z 2. júla 2002) bol sťažovateľ odsúdený za pohlavné zneužívanie 10-ročného chlapca. Výsluch poškodeného uskutočnený políciou bol zachytený na video. Na žiadosť obhajcu bol neplnoletý chlapec znovu vypočutý v neprítomnosti obhajcu, ktorý však mal možnosť formulovať otázky, ktoré boli svedkovi položené. Tento výsluch bol zachytený na magnetofón. Počas hlavného pojednávania bolo premietnuté video a prečítaný prepis druhého výsluchu. Boli to jediné dôkazy viny. Výpovede matky a učiteľky sa týkali iba zmien osobností neplnoletého. Súd nezistil porušenie článku 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru. Obhajca nežiadal, aby bol prítomný pri druhom výsluchu neplnoletého, a preto nedošlo pri tomto výsluchu k porušeniu práv obhajoby. Podľa Súdu článok 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru nemožno interpretovať tak, že v každom prípade sa vyžaduje, aby položil otázky svedkovi priamo obvinený alebo obhajca. Za daných okolností postačovalo vykonanie dôkazu audiovizuálnym záznamom a čítaním prepisu magnetofónového záznamu.

Obhajoba mala dostatočnú možnosť vyjadriť sa k týmto dôkazom a spochybňovať vierohodnosť neplnoletého.

Vo veci *Eduardo González Nájera proti Španielsku* (rozhodnutie z 11. februára 2014) bol sťažovateľ odsúdený za pohlavné zneužívanie šiestich 5-ročných dievčat počas cvičenia zameraného na psychomotorický rozvoj. Výsluch dievčat v prípravnom konaní bol zachytený videom. Počas hlavného pojednávania bolo premietnuté video, poškodené na pojednávaní vypočuté neboli. Ich výpovede v prípravnom konaní bola jediným priamym dôkazom, na základe ktorého bol sťažovateľ odsúdený. Sťažovateľ v žiadnom štádiu konania nekládol obeť otázky. Súd konštatoval, že sťažovateľova sťažnosť podľa článku 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru je zjavne nepodložená. Uvedol, že sťažovateľ nepožadoval, aby boli obe vypočuté na pojednávaní a nepožadoval ani ich výsluch prostredníctvom súdu alebo odborníkov. Sťažovateľ napadol iba prípustnosť výpovedí maloletých ako dôkazu. Vzhľadom na zraniteľnosť obeť podľa názoru Súdu nemožno vnútroštátnym súdom vyčítať, že neiniciovali výsluch obeť, keďže žiadna zo strán výsluch na pojednávaní nepožadovala. Súd zoberal do úvahy, že v prípravnom konaní uskutočnil výsluch forenzný sociálny pracovník a forenzný sociálny psychológ, správa z výsluchu bola doručená sťažovateľovi, ktorý ju v prípravnom štádiu nenapadol a nežiadal ďalšie vyšetrovanie, a že správa expertov, ktorí výsluch uskutočnili, obsahovala detailný záver o dôveryhodnosti obeť. Súd tiež zoberal do úvahy, že videonahrávka výsluchu bola premietnutá na pojednávaní; že experti, ktorí výsluch uskutočnili, boli na pojednávaní vypočutí; že boli ako svedkovia vypočutí aj rodičia obeť a že sťažovateľ mal možnosť predniesť svoju verziu prípadu a poukázať na akúkoľvek nezrovnalosť vo vyjadreniach svedkov.

Na druhej strane vo veci *P. S. proti Nemecku* (rozsudok z 2. júla 2002) Súd zistil porušenie článku 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru. Sťažovateľ bol odsúdený za pohlavné zneužívanie 8-ročného dievčatka. Súd poškodenú nevypočul s odôvodnením, že výsluch by bol z psychologického hľadiska škodlivý. Odsúdenie založil na výpovedi policajta, ktorý poškodenú vypočul v prípravnom konaní, a na výpovedi matky. Návrh sťažovateľa na psychologické vyšetrovanie poškodenej odmietol. Odvolací súd síce vykonal dôkaz na dôveryhodnosť poškodenej psychologickým posudkom, ale zamietol návrh na jej výsluch. Poškodená teda

nikdy nebola súdom vypočutá a sťažovateľ nemal nikdy možnosť sledovať jej správanie a reakcie na otázky a preverovať tak jej vierohodnosť. Psychologický posudok bol podaný so značným odstupom od udalosti. Svedectvo poškodenej, tmočené len tretími osobami, tak nemohlo byť nikdy overené obhajobou, hoci išlo o jediný dôkaz viny.

K záveru o porušení článku 6 ods. 1 a 3 písm. d) Dohovoru Súd dospel aj v prípade *Vronchenko proti Estónsku* (rozsudok z 18. júla 2013), v ktorom bol sťažovateľ odsúdený za pohlavné zneužívanie maloletej nevlastnej dcéry. Poškodená bola vypočutá v prípravnom konaní, avšak znalci z odboru psychológie a psychiatrie neodporúčali jej výsluch pred súdom (ani výsluch na diaľku). Súd konštatoval, že v prípade sexuálnych trestných činov, špeciálne ak je obeťou dieťa, treba prijať osobitné opatrenia na ochranu obeť v trestnom konaní, preto existoval dostatočný dôvod na to, že bol zamietnutý návrh sťažovateľa, aby jeho nevlastná dcéra bola vypočutá na pojednávaní. Súd ďalej konštatoval, že výpovede obeť bola jediným priamym dôkazom a že ostatné osoby vypovedali iba o tom, čo im povedala obeť a vo všeobecnejšom rovine o správaní obeť. Nakoniec Súd skúmal, či existovali dostatočné vyvažovacie opatrenia na zabezpečenie práv obhajoby (vrátane silných procesných záruk umožňujúcich spravodlivé a dôkladné posúdenie dôveryhodnosti dôkazov). Obeť bola v prípravnom konaní vypočutá trikrát, pričom posledný výsluch bol nahrávaný, keďže vyšetrovacie orgány už rátili s možnosťou, že nebude vypočutá pred súdom. Napriek tomu neurobili žiadne kroky, aby obhajobe umožnili položiť otázky v tomto štádiu konania, napr. umožnením, aby sa na výsluchu zúčastnil advokát sťažovateľa, alebo aby obhajoba mohla položiť otázky nepriamo – prostredníctvom vyšetrovateľa alebo psychológa. Po premietnutí videonahrávky z výsluchu poškodenej na hlavnom pojednávaní obhajoba požadovala, aby bola obeť vypočutá na pojednávaní. Podľa názoru Súdu vnútroštátnym súdom nemožno vyčítať, že zamietli výsluch obeť na pojednávaní, pretože toto rozhodnutie bolo prijaté v najlepšom záujme dieťaťa. Podľa Súdu však bolo preto dôležité, aby obhajoba dostala možnosť klásť otázky v prípravnom konaní. Súd konštatoval, že znalci z odboru psychológie a psychiatrie, ktorí vyšetrovali dieťa, neuviedli názor na dôveryhodnosť nahranej výpovede a neboli vypočutí na pojednávaní.

Ostatné znalecké dokazovania (vrátane DNA a vnútorného vyšetrenia obete) neprinesli dôkaz proti sťažovateľovi.

Situácia v Slovenskej republike

Výsluch osôb mladších ako 18 rokov

Pokiaľ ide o SR, vzhľadom na právnu úpravu výsluchu osôb mladších ako 18 rokov v ustanovení § 135 TP v nadväznosti na § 263 TP a § 270 TP, orgány činné v trestnom konaní musia dbať na to, aby sa zákonne vykonaný dôkaz (výsluch maloletého) nestal dôkazom neprípustným, ale aby bol použiteľným aj v prípadnom súdnom konaní. Ako vyplýva z uvedenej judikatúry Súdu prípustnosť dôkazu môže zmariť aj skutočnosť, že tento nebol vykonaný kontradiktórnym spôsobom, t.j. so zachovaním práva obvineného na obhajobu.⁵ S odkazom na uvedené musí prokurátor ako nositeľ dôkazného bremena zabezpečiť, aby bol výsluch svedka mladšieho ako 18 rokov (najmä ak ide o dôležitého svedka obžaloby) vykonaný v prípravnom konaní postupom podľa § 135 TP tak, aby bol použiteľný v konaní pred súdom. Z tohto dôvodu musí zabezpečiť obžalovanému možnosť uplatnenia jeho práva na obhajobu. Vzhľadom na osobitosť výsluchu osoby mladšej ako 18 rokov, ktorá nie vždy (najmä v prípade maloletých obetí násilných a sexuálne motivovaných trestných činov) umožňuje priamu účasť obhajoby na tomto úkone, do úvahy prichádza aj jej nepriama účasť upravená v § 135 ods. 3 TP, t.j. výsluch osoby s využitím technických zariadení určených na prenos zvuku a obrazu.⁶ Ak výsluch osoby mladšej ako 18 rokov nebol vykonaný v prípravnom konaní kontradiktórnym spôsobom a je jediným, prípadne rozhodujúcim dôkazom proti obžalovanému, nevyhnutne ho treba zopakovať aj v konaní pred súdom tak, aby bolo obhajobe umožnené vykonať výsluch v súlade s článkom 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru. V takomto prípade nemôže opätovnému výsluchu

svedka mladšieho ako 18 rokov brániť ani odporúčanie psychológa výsluch neopakovať. Vyjadrenie znalca psychológa má totiž len odporúčajúci charakter, ktoré nie je záväzné pre orgány činné v trestnom konaní, ani pre súd.⁷ Berúc do úvahy osobitnú zraniteľnosť detských obetí trestných činov, by mali príslušné orgány v prípravnom konaní zabezpečiť výsluch tak, aby jeho opakovanie v konaní pred súdom nebolo potrebné. Rezervy, pokiaľ ide o SR, zaznamenávame aj pokiaľ ide o vedenie výsluchu maloletých⁸ vrátane zriaďovania a využívania špeciálnych výsluchových miestností, určených na vykonávanie úkonov s deťmi.⁹

Ochrana dieťaťa nariadením predbežného opatrenia v občianskoprávnom konaní

Pokiaľ je údajným páchatelom násilného alebo sexuálne motivovaného trestného činu jeden z rodičov potom zabezpečeniu náležitého vyšetrenia udalostí má byť nápomocný aj občianskoprávny súd, ktorý vydaním predbežného opatrenia dočasne zamedzí stretávaniu s rodičom, ktorý je údajným páchatelom. Zamedzí sa tým nielen ďalšiemu sexuálnemu zneužívaniu, telesnému, či emočnému týraniu v rôznych podobách po podaní trestného oznámenia, ale aj manipulácii dieťaťa páchatelom, v takom smere, aby boli zážitky zneužívania v pamäti dieťaťa významovo pozmenené, spochybnené a páchatel „vyvinený“.¹⁰ Opačný postoj občianskoprávneho súdu, kedy tento predbežné opatrenie nenariadi, alebo súdu vyššieho stupňa, ktorý nariadené predbežné opatrenie zruší odvolávajúc sa na prezumpciu nevinu údajného páchatela je len ťažko zlučiteľný s vyššie opísanými pozitívnymi záväzkami štátu vyplývajúcimi z judikatúry Súdu. Dieťa sa tak vystaví nielen riziku ďalšieho ponížujúceho zaobchádzania, ale môže to podstatne zmariť vyšetrovanie prípadu. V praxi slovenských súdov sa žiaľ vyskytuje aj takýto restriktívny prístup. Bežne sa potom stáva, že dieťa odmieta styk s údajným páchatelom realizovať,

pričom tento následne úspešne podáva žiadosť o nútený výkon rozhodnutia, či trestné oznámenia na matku za trestný čin marenia výkonu úradného rozhodnutia, ktorá je následne zaň aj odsúdená. V tomto ohľade pripomínam judikatúru Súdu k problematike starostlivosti o maloletých vrátane výkonu rozhodnutí o styku s maloletými, podľa ktorej je rozhodujúcim kritériom pri rozhodovaní v týchto otázkach najlepší záujem dieťaťa („best interest of child“). Vo všeobecnosti platí, že vnútroštátne orgány musia vyvíjať snahu, aby napomohli spolupráci rodičov k výkonu práva styku. Ich povinnosť využiť donucovacie prostriedky však nemôže byť neobmedzená; musia brať ohľad na záujmy, práva a slobody dotknutých osôb a osobitne na najlepší záujem dieťaťa a jeho práva, ktoré mu priznáva článok 8 Dohovoru. Najlepší záujem dieťaťa môže v závislosti na svojej povahe a závažnosti prevážiť nad záujmom rodiča. Súd v tomto ohľade opakovane konštatoval, že článok 8 v žiadnom prípade neoprávňuje rodiča, aby žiadal prijatie takých opatrení, ktoré by poškodzovali zdravie a rozvoj dieťaťa (pozri napr. rozsudok *Fiala proti Českej republike* z 18. júla 2006, ods. 96). Osobitne významným je tento aspekt v prípadoch, ak dieťa vyslovene styk s rodičom odmieta a jeho odmietanie je zapríčinené správaním tohto rodiča, teda ak sa tento rodič nechoval vo vzťahu k dieťaťu vždy vhodne a empaticky (pozri napr. *Pedović proti Českej republike*, rozsudok z 18. júla 2006, ods. 112 alebo *Drenk proti Českej republike*, rozsudok zo 4. septembra 2014). Berúc do úvahy uvedené ako aj pozitívnu povinnosť štátu účinne vyšetriť prípady závažného zaobchádzania zo strany súkromných osôb (pozri napr. rozsudok *Šečić proti Chorvátsku* z 31. mája 2007) je opísaný postup orgánov verejnej moci v SR zjavne v rozpore s judikatúrou Súdu, podľa ktorej domáce násilie a sexuálne zneužívanie predstavujú závažné porušenie ľudských práv, na ktoré musí štát zodpovedajúcim spôsobom reagovať (pozri napr. rozsudok *Opuz proti Turecku* z 9. júna 2009).

⁵ ČENTĚŠ J., KOLCÚNOVÁ M.: *Výsluch maloletej osoby v trestnom konaní*, publikované na internetovom portáli: www.paneuroni.com/files/sk/lp/casopis/1-2010-notifae.pdf, s. 5.

⁶ Tamže, s. 7.

⁷ ODALOŠ P.: *Právna úprava výsluchu maloletého svedka v prípravnom konaní v kontexte s medzinárodnou právnou úpravou*, II. ročník workshopu „Ochrana ľudských práv v prípravnom konaní“, 2014, s. 65 – 72.

⁸ RIEDLOVÁ M.: *Všeobecne k ochrane maloletých z pohľadu prokuratúry a Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky*, II. ročník workshopu „Ochrana ľudských práv v prípravnom konaní“, 2014, s. 50 – 51.

⁹ LUČANSKÝ M.: *Ochrana ľudských práv v činnosti Policajného zboru a ochrana práv dieťaťa v prípravnom konaní v podmienkach Policajného zboru*, II. ročník workshopu „Ochrana ľudských práv v prípravnom konaní“, 2014, s. 37 – 42.

¹⁰ KARKOŠKOVÁ S.: *Problematika podozrení/obvinení zo sexuálneho zneužívania detí v kontexte rozhodovania o úprave styku rodičov a maloletých detí*, Justičná Revue, 8-9/2014, s. 971 a nasl.

Ochrana slobody prejavu osôb oznamujúcich trestné činy zneužívania dieťaťa

Významný je aj prípad *Juppala proti Fínsku* (rozsudok z 2. decembra 2008), v ktorom Súd rozhodol, že došlo k porušeniu slobody prejavu sťažovateľa, ktorý bol odsúdený za ohováranie zaťa T. po tom, ako zobral svojho vnuka k lekárovi podozrievajúc zaťa z násilia voči nemu. Súd poznamenal, že upozornenie na zneužívanie dieťaťa, ktoré bolo *bona fide*, by nemalo byť kvalifikované ako trestný čin. V tomto ohľade pokiaľ ide o protichodné záujmy, ktoré boli v hre, zdôraznil význam, aké má predchádzanie zneužívaniu dieťaťa.

Nízka miera výskytu krivých obvinení v prípade trestných činov sexuálneho zneužívania

Orgány verejnej moci by mali mať pokiaľ ide o oznamovanie podozrení zo sexuálneho zneužívania na zreteli aj skutočnosť, že v kruhoch odborníkov

na predmetnú problematiku prevláda konsenzus, že miera výskytu krivých obvinení je pod hranicou 10 %. Hoyano a Keenan upozorňujú, že prípady takýchto krivých obvinení sú extrémne zriedkavé, a to práve kvôli špecifickým charakteristikám tohto trestného činu. Celý rad súvislostí, ktoré podporujú mlčanie obetí (vrátane pocitov hanby, strachu či lojality obete voči páchatelovi) totiž nielenže robia krivé obvinenia nepravdepodobnými, naopak zvyšujú pravdepodobnosť popierania aj tých zločinov sexuálneho zneužívania, ktoré sa reálne stali.¹¹ Viacerí odborníci upozorňujú aj na to, že rozvod môže byť jednak kontextom, v ktorom staršie sexuálne zneužívanie môže byť konečne oznámené – a jednak situáciou, ktorá môže sexuálne zneužívanie podnietiť. Je teda nanajvýš nevhodné, ak sú rodičia, ktorí chcú chrániť dieťa a eliminovať riziko jeho ďalšieho poškodzovania – „systémom“ vnímaní ako zákerní, manipulujúci, paranoidní, hysterickí, či hyperprotektívni.¹²

Limity znaleckého dokazovania

Pokiaľ ide o túto problematiku sociálni pracovníci, vyšetrovatelia, prokurátori, ako aj sudcovia, by sa mali oboznámiť zároveň s možnosťami a limitami znaleckého posudzovania v danej oblasti. V praxi sa často objavujú aj zle naformulované otázky kladené znalcom. Za nevhodnú (a pritom veľmi frekventovanú) možno považovať predovšetkým otázku, či dieťa trpí symptómami traumy a otázku, či podozrivý rodič trpí sexuálnou deviaciou. Neprimeranosť prvej otázky spočíva v to, že až 40 % obetí sexuálneho zneužívania je asymptomatických a ďalších 30 % obetí vykazuje len málo symptómov. Neprimeranosť druhej otázky vyplýva zo skutočnosti, že výskyt pedofílie u jedincov, ktorí sa dopúšťajú sexuálnej trestnej činnosti na deťoch, je približne 50 %. Nenájdenie diagnózy sexuálnej deviacie teda nie je dôkazom toho, že daný jedinec sa nedopustil nelegálnych sexuálnych aktivít.¹³

JUDr. Marica Pirošková,
zástupkyňa SR pred ESELP

¹¹ HOYANO, L., KEENAN, C.: *Child Abuse: Law and Policy Across Boundaries*. New York: Oxford University Press, USA, 2010, s. 494.

¹² KARKOŠKOVÁ S.: *Problematika podozrení/obvinení zo sexuálneho zneužívania detí v kontexte rozhodovania o úprave styku rodičov a maloletých detí*, Justičná Revue, 8-9/2014, s. 962.

¹³ Tamže, s. 962 a nasl.

EDITORIAL

K nemenovaniu sudcov Ústavného súdu SR prezidentom republiky

(dokončenie zo s. 241)

týkajúci sa výkladu ústavy alebo ústavného zákona, ale „len“ o spor o výklad zákonnej, resp. podzákonnej právnej úpravy. Ústavný súd však, vychádzajúc zo zásady materiálnej ochrany ústavnosti, v záujme právnej istoty nad rámec uvádza, že si je vedomý zdanlivého problému spočívajúceho v tom, že nálezom sp. zn. III. ÚS 571/2014 zrušil rozhodnutia navrhovateľa o nevyzmenovaní len troch z piatich kandidátov na sudcov ústavného súdu a ďalší dvaja (J. B. a I. V.), o ktorých ústavný súd konal v inom konaní, vzali svoje sťažnosti späť, čo nevyhnutne viedlo k zastaveniu konania ústavným súdom, a tým aj k pretrvávajúcej existencii rozhodnutí navrhovateľa o ich nevyzmenovaní.

Ústavný súd v tejto súvislosti konštatuje, že je nepochybné, že skutková aj právna situácia všetkých piatich nevyzmenovaných kandidátov na sudcov ústavného súdu je rovnaká (v zásade identickosť jednotlivých rozhodnutí navrhovateľa o nevyzmenovaní), pričom z rozhodnutí navrhovateľa o ich nevyzmenovaní dosiaľ tretím osobám nevznikli žiadne práva ani povinnosti. Podľa názoru ústavného súdu by preto nebolo spravodlivé, aby dvom kandidátom na sudcov ústavného súdu, ktorí vzali svoje sťažnosti späť, bola rozhodnutiami navrhovateľa, ktoré sú podľa nálezu sp. zn. III. ÚS 571/2014 zjavne protiústavné, odobratá šanca zostať kandidátmi na sudcu ústavného súdu.

Z uvedeného vyplýva, že v okolnostiach daného prípadu navrhovateľ môže a má zrušiť dve predmetné rozhodnutia o nevyzmenovaní J. B. a I. V. a následne má vybrať dvoch sudcov ústavného súdu z piatich ostávajúcich kandidátov (J. B., E. F., M.

D., J. S., I. V.), ktorí mu boli navrhnutí národnou radou. Týmto spôsobom navrhovateľ odstráni ním spôsobený protiústavný stav, ako aj porušenie práv piatich kandidátov na sudcov ústavného súdu. Takýto postup navrhovateľa vyplývajúci z nálezu sp. zn. III. ÚS 571/2014 zároveň odstráni „rozpor“ s národnou radou, keďže tento vznikol práve v dôsledku krokov navrhovateľa nerespektujúcich nález sp. zn. III. ÚS 571/2014, z ktorého jednoznačne vyplýva, že navrhovateľ je povinný z ostávajúcich piatich kandidátov na sudcov ústavného súdu vybrať dvoch sudcov ústavného súdu, pričom pri tomto výbere nemá použiť výklad ústavy podaný ústavným súdom v konaní sp. zn. PL. ÚS 4/2012, keďže tento, ako je podrobne uvedené v náleze sp. zn. III. ÚS 571/2014, sa na rozhodovanie prezidenta o (ne)vyzmenovaní sudcov ústavného súdu nevzťahuje.

Ústavný súd, majúci na zreteli už uvedené skutočnosti, v rámci predbežného prerokovania predmetný návrh navrhovateľa odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde, keďže zistil, že návrh v časti nespĺňa zákonom predpísané náležitosti (neexistencia právne relevantného sporu medzi účastníkmi konania – v okolnostiach danej veci nie je „spornosť“ vo veci daná) a v časti je zjavne neopodstatnený. »

K rozhodnutiu sú pripojené odlišné stanoviská štyroch sudcov, ktoré však z pohľadu konečného rozhodnutia nie sú relevantné.

JUDr. Milan Lalík,
Ústavný súd SR